

УДК368.021

Сосновська Ольга Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та економіки
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
o.sosnovska@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2177-0691

Мазур Наталія Петрівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій і математичних дисциплін
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
n.mazur@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-7671-8287

МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА ЗАСОБАМИ ТАБЛИЧНОГО ПРОЦЕСОРА

Анотація. У статті розглянуто актуальну проблему оцінки фінансової стійкості страховика на основі використання тестів раннього попередження засобами табличного процесора. Обґрунтовано переваги даної методики для оцінки процесу як зручного та дієвого аналітичного інструменту. Наведено групи показників тестів раннього попередження та формули для їх розрахунку, діапазон значень для аналізу фінансових показників та коригувальні коефіцієнти для визначення фінансової стійкості страховика. До груп показників тестів раннього попередження, які запроваджені Національною комісією, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг в Україні, віднесено групу показників, які характеризують склад та структуру активів страховика та взаємозв'язок між активами та зобов'язаннями (показник дебіторської заборгованості, показник ліквідності активів, зворотний показник платоспроможності), групу показників ефективності страхової діяльності (показник ризику страхування, показник обсягів страхування, показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами, показник незалежності від перестрахування, показник відношення чистих страхових резервів до капіталу), групу показників доходності та рентабельності (показник загальної доходності, показник змін у капіталі, показник доходності інвестицій). Запропоновано алгоритм розрахунку тестів раннього попередження засобами табличного процесора та шкала якісного оцінювання рівня фінансової стійкості страховика, яка диференціюється на абсолютну, нормальну, незадовільну та кризову. Абсолютний рівень фінансової стійкості страховика свідчить про високий рівень його адаптації до зовнішніх та внутрішніх факторів нестабільного економічного середовища. Нормальний рівень фінансової стійкості свідчить про те, що процес управління діяльністю страховика здійснюється ефективно, що дозволяє під впливом динамічних факторів економічного середовища зберігати можливість відтворення фінансової рівноваги та досягнення тактичних і стратегічних цілей. Незадовільний рівень фінансової стійкості свідчить про те, що спостерігається порушення фінансового стану страховика, яке супроводжується зниженням його надійності та платоспроможності. Кризовий рівень фінансової стійкості свідчить про наявність значних фінансових труднощів у діяльності страховика.

Ключові слова: фінансова стійкість страховика; оцінка; тести раннього попередження; нормативні значення; коригувальні коефіцієнти; рівень фінансової стійкості; табличний процесор.

В сучасних динамічних умовах функціонування економічних суб'єктів управління процесом досягнення фінансової стійкості страховика багато в чому залежить від якості та повноти інформації щодо його фінансового стану, яка втілюється у певних показниках. Показники фінансової стійкості страхового фонду, страхових операцій та показник платоспроможності страхової компанії, безперечно, відіграє ключову роль в оцінці її фінансового стану. Але на підставі цих показників неможливо

достовірно оцінити фінансовий стан страховика та його фінансову стійкість. Потрібна низка відповідних показників, яка має бути достатньо повною (враховувати всю різноманітність внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на діяльність страхової організації); не перевантаженою (показники не повинні дублювати один одного); дієвою (щоб її можна було ефективно застосовувати в аналізі фінансової стійкості страховиків); необхідною та достатньою.

Побудова системи показників фінансової стійкості вітчизняних страховиків перебуває під значним впливом досвіду країн із розвиненими страховими ринками, де подібні показники використовуються вже десятки років. Останнім часом з'явилося достатньо публікацій із викладенням зарубіжного досвіду, описом окремих показників та методів їх обчислення. Методикам оцінки фінансової стійкості страховиків присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених як М.М.Александрова, В.Д.Базилевич, В.Д.Бігдаш, О.О.Гаманкова, Н.М.Внукова, О.В.Козьменко, М.В.Мних, Л.А.Орланюк-Малицька, В.М.Олійник, С.С.Осадець, С.Томас, В.В.Шахов, Л.В.Шірінян, Я.П.Шумелда, Д.Д.Хемптон, Р.Блейзер та інші. Поряд з цим узагальнення напрацювань за зазначеною проблематикою та отримані наукові результати свідчать про відсутність єдиної думки щодо складу показників оцінки фінансової стійкості страховиків та методів їх розрахунку. Також слід відзначити відсутність у більшості робіт рекомендацій щодо нормативних значень показників, за допомогою яких є доцільним визначення рівня фінансової стійкості страхової компанії.

Отже, метою статті є оцінка фінансової стійкості страховика на основі показників тестів раннього попередження засобами табличного процесору MS Excel. Завданнями реалізації поставленої мети є систематизація груп показників оцінки фінансової стійкості страховика, визначення діапазону їх значень та коригувальних коефіцієнтів, а також розробка алгоритму розрахунку даних показників засобами табличного процесору MS Excel для визначення рівня фінансової стійкості страхової компанії.

Слід зазначити, що у зв'язку із тим, що в різних країнах одні й ті ж самі показники досить часто використовуються під неоднаковими назвами, а також у зв'язку із особливими труднощами, пов'язаними із перекладом, у практиці вітчизняного страхового ринку використовувати зарубіжні підходи іноді досить проблематично. Вони потребують обережної та професійної адаптації до офіційної термінології, застосованої у національній фінансовій звітності, запровадженій Законом України «Про бухгалтерську облік та фінансову звітність України», у Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, у спеціалізованій фінансовій звітності страховиків [6].

Як приклад використання такої системи показників можна навести методику оцінки фінансового стану страховиків, яка ґрунтується, на так званих «тестах раннього попередження». Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України «з метою стандартизації процедур здійснення аналізу фінансової надійності страховиків» своїм Розпорядженням від 17.03.2005 № 3755 затвердила Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків, які також ґрунтуються на тестах раннього попередження [7]. Відповідно до Рекомендацій здійснюється аналіз капіталу, активів, перестраховування, страхових резервів, доходності, ліквідності і надається відповідна оцінка.

Дані рекомендації було узагальнено та детально описано такими авторами як Панченко О.І., Шишкіна О.В., Шпомер Т.О. та Тарасенко А.В. [9]. Відповідно до зазначених Рекомендацій аналіз фінансового стану страховиків проводиться за допомогою аналізу відносних коефіцієнтів, їх динаміки, а також динаміки ключових абсолютних показників. Такі тести використовуються для аналізу та оцінки фінансового стану страхових організацій у багатьох західноєвропейських країнах і

вважаються зручним та дієвим аналітичним інструментом.

Коефіцієнти легко обчислюються, оскільки дані, необхідні для їх розрахунку, можна знайти у фінансовій звітності страховиків і в спеціалізованій страховій звітності, яка подається до Нацфінпослуг. Це – набір досить простих критеріїв (показників), що дозволяють оцінити в комплексі фінансовий стан страхової компанії. Тести раннього попередження ґрунтуються на принципі порівняння фактичних фінансових показників (коефіцієнтів) діяльності страховиків із визначеними Нацфінпослуг нормативами (певний діапазон значень).

Для аналізу використовуються такі форми фінансової звітності як «Баланс», «Звіт про фінансові результати», «Звіт про рух грошових коштів», «Звіт про власний капітал», спеціалізована фінансова звітність – Звітні дані страховиків, затверджені розпорядженням Нацфінпослуг від 15.09.2005р. №4619 «Про внесення змін та доповнень до Порядку складання звітних даних страховиків».

Регуляторними органами різних країн в якості тестів раннього попередження використовуються різні набори показників. Нацфінпослуг запровадив сукупність показників, розроблених Національною асоціацією регуляторів страхового ринку США на початку 70-х років ХХ ст., що використовуються в США та Канаді. Ця сукупність передбачає всебічну оцінку фінансового стану страхової компанії за допомогою чотирнадцяти коефіцієнтів, більшість з яких визнана Нацфінпослуг як придатна для застосування в нашій країні.

Тести раннього попередження, запроваджені Нацфінпослуг, включають 11 показників, сукупні результати за якими групуються у спеціальні аналітичні таблиці і дозволяють оцінити фінансовий стан кожного конкретного страховика (табл.1).

Ця інформація вважається інформацією з обмеженим доступом, яка не підлягає розголошенню та публікації в засобах масової інформації. Відхилення фактичних показників тестів раннього попередження від рекомендованих нормативних значень не є підставою для складання акту про порушення страховиком законодавства та застосування до нього з боку Нацфінпослуг заходів впливу.

Показники, що використовуються як тести раннього попередження, можна згрупувати у такі групи:

Група 1. Показники, що характеризують склад та структуру активів страховика та взаємозв'язок між активами та зобов'язаннями:

- показник дебіторської заборгованості, який показує співвідношення між дебіторською заборгованістю і чистим капіталом страховика; цей показник можна вважати таким, що якісно характеризує структуру активів страховика;

- показник ліквідності активів (відношення високоліквідних активів до зобов'язань), який визначає, яка частка зобов'язань страховика покривається високоліквідними активами; низьке значення цього показника означає недостатню ліквідність страхової компанії, що є дуже небезпечним з огляду на необхідність майже негайно відповідати за своїми страховими зобов'язаннями;

- зворотній показник платоспроможності, який показує співвідношення між загальною сумою зобов'язань і можливістю їх покриття власними активами, вільними від зобов'язань (тобто чистим капіталом).

Група 2. Показники ефективності страхової діяльності:

- показник ризику страхування, який уособлює співвідношення суми чистих премій і чистого капіталу. Цей показник характеризує обсяги страхової діяльності порівняно із реальними можливостями страховика відповідати за страховими зобов'язаннями власними вільними коштами;

- показник обсягів страхування (андерайтингу), який показує співвідношення між витратами страхової компанії на відшкодування збитків (включаючи страхові виплати),

і сумою чистих зароблених премій. Цей показник можна вважати показником ефективності страхової діяльності, він є дуже схожим на показник, який у вітчизняній практиці має назву «рівень виплат» і розраховується як відношення страхових виплат до страхових премій;

Таб. 1

Показники тестів раннього попередження та методи їх розрахунку

№ з/п	Показник	Метод розрахунку	Формула
1	Показник дебіторської заборгованості	ПДЗ = 100%*(Дебіторська заборгованість) / (Капітал)	$100 * (\Phi 1050 + 160 + 170 + 180 + 190 + 200 + 210 + 060) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)$
2	Показник ліквідності активів	ПЛА = 100% * (Високоліквідні активи) / (Зобов'язання)	$100 * (\Phi 1 230 + 240) / (\Phi 1 430 + 480 + 620 + 630)$
3	Показник ризику страхування	ПРС = 100% * (Сума чистих премій за всіма полісами) / (Капітал)	Життя: $100 * (P1 080 - 090) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)$ Не життя: $100 * (P1 010 - 020) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)$
4	Зворотний показник платоспроможності	ЗПП = 100* (Загальна сума зобов'язань) / (Капітал)	$100 * (\Phi 1 430 + 480 + 620 + 630) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)$
5	Показник доходності	ПД = 100*(Чистий прибуток) / (Капітал)	$100 * (\Phi 2: 220 \text{ (або } 225)) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)$
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	ПА = 100*(Виплати і витрати) / (Сума чистих зароблених премій)	Не життя: $100 * (P1 240 + 320 + 330 + P3(K)070 - P3(\Pi)070 + P4(K)070 - P4(\Pi)070) / P1 070$
7	Показник змін у капіталі	ПЗК = 100*(Капітал (t))/(Капітал (t-1)-1)	$100 * ((\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)(K) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)(\Pi) - 1)$
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	ПЗЧП = 100*((Сума чистих премій (t))/(Сума чистих премій (t-1))-1)	Життя: $100 * (P1(\Pi) (080 - 090) / P1(K) (080 - 090) - 1)$ Не життя: $100 * (P1(\Pi) (010 - 020) / P1(K) (010 - 020) - 1)$
9	Показник незалежності від перестраховування	ПНП = 100*(Чиста сума премій по всіх полісах) / (Валова сума премій по всіх полісах)	Життя: $100 * P1 (080 - 090) / P1 080$ Не життя: $100 * P1 (010 - 020) / P1 010$
10	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	ПВРК = 100% *(Чисті страхові резерви) / (Капітал)	Не життя: $100 * (\Phi 1 415 - 416) / (\Phi 1 280 - 010 - 430 - 480 - 620 - 630)$
11	Показник доходності інвестицій	ПДІ = 100% *(Прибуток від фінансової діяльності) / (Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року)	$200 * \Phi 2 (110 + 120 + 130 - 140 - 150 - 160) / \Phi 1 (040(\Pi) + 045(\Pi) + 220(\Pi) + 040(K) + 045(K) + 220(K))$

- показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами, який відображає темпи приросту величини чистих премій страховика протягом року;

- показник незалежності від перестраховування, який показує співвідношення між сумою чистих премій за всіма страховими полісами і сумою валових премій за цими ж страховими полісами. Чим більшим є цей показник, тим більш незалежною від перестраховування є страхова організація;

- показник відношення чистих страхових резервів до капіталу, який характеризує співвідношення між страховими зобов'язаннями страховика (їх уособлюють страхові резерви) і величиною чистого капіталу страховика. Цей показник є близьким до показника «ризиків страхування».

Група 3. Показники доходності та рентабельності (ділової активності):

- показник доходності, який показує суму чистого прибутку на одиницю чистого капіталу страховика. Можна говорити про те, що це – показник рентабельності чистого капіталу страхової організації, він унаочнює «віддачу» власного капіталу страховика і дає зрозуміти, скільки гривень прибутку дає кожна гривня власних коштів страховика;

- показник змін у капіталі, який відображає темпи приросту чистого капіталу страховика протягом року, тобто свідчить про зростання ринкової вартості страхової організації;

- показник доходності інвестицій, який характеризує рентабельність фінансових вкладень страхової компанії і виражається співвідношенням між прибутком страховика від фінансової діяльності та середньорічним обсягом фінансових інвестицій.

Фактична оцінка кожного зазначеного показника визначається шляхом порівняння розрахункового значення з відповідною шкалою значень (окремо для страховиків, що здійснюють страхування життя, та для страховиків, що здійснюють ризикове страхування) (табл.2). Шкалу значень затверджено вищезазначеним Розпорядженням Нацфінпослуг.

Таб. 2

Діапазон (шкала) значень показників тестів раннього попередження для аналізу фінансових коефіцієнтів

№ з/п	Показник	Шкала	
		Не життя	Життя
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	1) $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$ 2) $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$ 3) $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$ 4) $100 \leq \text{ПДЗ}$	1) $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$ 2) $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$ 3) $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$ 4) $100 \leq \text{ПДЗ}$
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	1) $95 \leq \text{ПЛА}$ 2) $80 \leq \text{ПЛА} < 95$ 3) $65 \leq \text{ПЛА} < 80$ 4) $\text{ПЛА} < 65$	1) $60 \leq \text{ПЛА}$ 2) $50 \leq \text{ПЛА} < 60$ 3) $40 \leq \text{ПЛА} < 50$ 4) $\text{ПЛА} < 40$
3	Показник ризику страхування (ПРС)	1) $\text{ПРС} \leq 100$ 2) $100 < \text{ПРС} \leq 200$ 3) $200 < \text{ПРС} \leq 300$ 4) $300 < \text{ПРС}$	1) $\text{ПРС} \leq 300$ 2) $300 < \text{ПРС} \leq 400$ 3) $400 < \text{ПРС} \leq 500$ 4) $500 < \text{ПРС}$
4	Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	1) $0 < \text{ЗПП} \leq 20$ 2) $20 < \text{ЗПП} \leq 50$ 3) $50 < \text{ЗПП} \leq 75$ 4) $75 < \text{ЗПП}, \text{ЗПП} \leq 0$	1) $0 < \text{ЗПП} \leq 20$ 2) $20 < \text{ЗПП} \leq 50$ 3) $50 < \text{ЗПП} \leq 90$ 4) $90 < \text{ЗПП}, \text{ЗПП} \leq 0$
5	Показник доходності (ПД)	1) $50 < \text{ПД}$ 2) $25 < \text{ПД} \leq 50$ 3) $0 \leq \text{ПД} \leq 25$ 4) $\text{ПД} < 0$	1) $50 < \text{ПД}$ 2) $25 < \text{ПД} \leq 50$ 3) $0 \leq \text{ПД} \leq 25$ 4) $\text{ПД} < 0$
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	1) $\text{ПА} \leq 50$ 2) $50 < \text{ПА} \leq 100$ 3) $100 < \text{ПА} \leq 110$ 4) $110 < \text{ПА}$	—
7	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	1) $10 < \text{ПЗК}$ 2) $5 < \text{ПЗК} \leq 10$ 3) $0 < \text{ПЗК} \leq 5$ 4) $\text{ПЗК} \leq 0$	1) $10 < \text{ПЗК}$ 2) $5 < \text{ПЗК} \leq 10$ 3) $0 < \text{ПЗК} \leq 5$ 4) $\text{ПЗК} \leq 0$
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	1) $40 \leq \text{ПЗЧП}$ 2) $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$ 3) $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$ 4) $\text{ПЗЧП} < 10$	1) $40 \leq \text{ПЗЧП}$ 2) $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$ 3) $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$ 4) $\text{ПЗЧП} < 10$
9	Показник незалежності від перестраховання (ПНП)	1) $50 \leq \text{ПЗП}$ 2) $40 \leq \text{ПЗП} < 50$ 3) $30 \leq \text{ПЗП} < 40$ 4) $13 \leq \text{ПЗП} < 30, 85 \leq \text{ПЗП}$	1) $80 \leq \text{ПЗП}$ 2) $65 \leq \text{ПЗП} < 80$ 3) $50 \leq \text{ПЗП} < 65$ 4) $\text{ПЗП} < 50$
10	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	1) $0 < \text{ПВРК} \leq 50$ 2) $50 < \text{ПВРК} \leq 75$ 3) $75 < \text{ПВРК} \leq 100$ 4) $100 < \text{ПВРК}, \text{ПВРК} \leq 0$	—
11	Показник доходності інвестицій (ПДІ)	1) $10 \leq \text{ПДІ}$ 2) $5 \leq \text{ПДІ} < 10$ 3) $0 \leq \text{ПДІ} < 5$ 4) $\text{ПДІ} < 0$	1) $30 \leq \text{ПДІ}$ 2) $10 \leq \text{ПДІ} < 30$ 3) $5 \leq \text{ПДІ} < 10$ 4) $\text{ПДІ} < 5$

Зрозуміло, що кожний із відзначених показників по-різному впливає на фінансову стійкість страховика. Для того, щоб відповідним чином оцінити ступінь цього впливу, методика Нацфінпослуг передбачає коригувальні коефіцієнти, які виконують вагову роль щодо фінансових показників. Загальна оцінка фінансової стійкості визначається як сума фактичних оцінок за окремими показниками, помножених на відповідні коефіцієнти (тобто, враховуючи їхню вагу). Ця оцінка визначається по-різному для компаній, що здійснюють страхування життя і компаній, що здійснюють загальне (ризикове) страхування (табл. 3).

Таб. 3
Коригувальні (вагові) коефіцієнти, що використовуються для визначення фінансової стійкості страховика

№ з/п	Показник	Коефіцієнт	
		«не життя»	«життя»
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	0,04	0,05
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	0,10	0,125
3	Показник ризику страхування(ПРС)	0,06	0,075
4	Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	0,18	0,225
5	Показник доходності (ПД)	0,06	0,075
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	0,06	-
7	Показник змін у капіталі (ПЗК)	0,06	0,075
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	0,06	0,075
9	Показник незалежності від перестраховування (ПНП)	0,18	0,225
10	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	0,16	-
11	Показник доходності інвестицій (ПДІ)	0,04	0,075

Як видно з таблиці, найвагомішими показниками, які впливають на фінансову стійкість як компаній зі страхування життя, так і компаній із загального страхування, є три: зворотній показник платоспроможності, показник незалежності від перестраховування, показник ліквідності активів. Для «нелайфових» страховиків таким показником також є показник відношення чистих страхових резервів до капіталу. Решта показників характеризуються не таким значним впливом на фінансову стійкість страховика.

Оцінки виставляються по 4-бальній системі в залежності від діапазону, в який потрапило значення відповідного показника. На основі проведених тестів раннього попередження страховики можуть отримати такі оцінки:

- „1” (стійка) – фінансові показники знаходяться на високому рівні;
- „2” (задовільна) – відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні;
- „3” (гранична) – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній;
- „4” (незадовільна) – вважається неприпустимим, фінансовий стан є дуже нестабільним.

Відповідно до вищезазначеної системи оцінювання можна запропонувати наступну якісну шкалу оцінювання рівня фінансової стійкості страховика, яка представлена в таблиці 4.

Таб. 4
Шкала оцінювання рівня фінансової стійкості страховик
Абсолютний рівень фінансової стійкості страховика свідчить про високий рівень

Рівень фінансової стійкості страховика			
Кризова	Незадовільна	Нормальна	Абсолютна
$0 < \Phi C \leq 0,25$	$0,25 < \Phi C \leq 0,5$	$0,5 < \Phi C \leq 0,75$	$0,75 < \Phi C \leq 1$

його адаптації до зовнішніх та внутрішніх факторів нестабільного економічного середовища. Отже, у короткостроковій та середньостроковій перспективі, компанія з високою ймовірністю забезпечить своєчасне виконання поточних фінансових зобов'язань навіть в умовах суттєвих несприятливих змін макроекономічних і ринкових показників.

Нормальний рівень фінансової стійкості свідчить про те, що процес управління діяльністю страховика здійснюється ефективно, що дозволяє під впливом динамічних факторів економічного середовища зберігати можливість відтворення фінансової рівноваги та досягнення тактичних і стратегічних цілей. Отже, у середньостроковій перспективі існує висока ймовірність виконання зобов'язань за договорами страхування тільки в умовах стабільності макроекономічної та ринкової ситуації.

Незадовільний рівень фінансової стійкості свідчить про те, що спостерігається порушення фінансового стану страховика, яке супроводжується зниженням його надійності та платоспроможності. За таких умов компанія може забезпечити своєчасне виконання незначних та середніх за величиною фінансових зобов'язань, що виникають в ході страхової діяльності. При цьому існує ймовірність фінансових труднощів у разі виникнення зобов'язань, що потребують значних страхових виплат. Проте компанія має реальні можливості для відновлення фінансової стабільності та покращення результатів діяльності за умови впровадження ефективних механізмів управління ресурсним потенціалом страховика.

Кризовий рівень фінансової стійкості свідчить про наявність значних фінансових труднощів у діяльності страховика. З даних умов компанія не забезпечує своєчасне виконання поточних фінансових зобов'язань за договорами страхування, має недопустимий рівень платоспроможності та низький рівень адаптації структур управління до зовнішніх та внутрішніх умов господарювання. В цьому випадку необхідною умовою є розробка кардинально нових стратегічних підходів до управління фінансовою стійкістю страховика.

Варто відмітити, що показники легко розраховуються, для їх розрахунку є вся необхідна інформація у фінансових звітах страховика. Проте обчислення такі обчислення вимагають високої уваги. Тому для полегшення виконання розрахунків, нами було розроблено відповідний шаблон для визначення показників тестів раннього попередження. Коротко представимо його характеристику.

Шаблон розроблено засобами табличного процесору MS Excel. Він складається з чотирьох аркушів: 1) «Ф1-баланс» – форма для введення даних балансу; 2) «Ф2-Звіт про фінансові результати» – форма для введення даних звіту про фінансові результати; 3) «Р-Звіт про доходи та витрати страховика» – форма для введення звіту про доходи та витрати страховика; 4) «Показники» – представлені розраховані показники за відповідними правилами розрахунку.

На перших трьох аркушах користувачеві пропонується ввести відповідні дані з основних фінансових показників діяльності організації. Причому для уникнення виправлень у самій формі, аркуш захищено від змін. Доступ надано лише по клітинок з числовими показниками.

На аркуші «Показники» автоматично розраховуються відповідні показники тестів раннього попередження та визначається рівень фінансової стійкості страховика (рис. 1). Наприклад, для обчислення показника доходності (ПД) використовується формула: $=100 * 'Ф2-Звіт про фін. результати'!D38 / ('Ф1-Баланс'!D45 - 'Ф1-Баланс'!D4 - 'Ф1-Баланс'!I18 - 'Ф1-Баланс'!I24 - 'Ф1-Баланс'!I39 - 'Ф1-Баланс'!I40)$. Варто зазначити, що даний аркуш повністю захищений від можливих редагувань та корекції.

Визначення показників тестів раннього попередження для порівняння аналізу фінансових коефіцієнтів

№ п/п	Показник	"Не життя"		"Життя"	
		Значення	Оцінка	Значення	Оцінка
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	49,00	1 – фінансові показники знаходяться на високому рівні	49,00	1 – фінансові показники знаходяться на високому рівні
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	95,64	1 – фінансові показники знаходяться на високому рівні	95,64	1 – фінансові показники знаходяться на високому рівні
3	Показник ризику страхування (ПРС)	251,80	3 – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній	125,67	1 – фінансові показники знаходяться на високому рівні
4	Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	132,47	4 – фінансовий стан є дуже нестабільним	132,47	4 – фінансовий стан є дуже нестабільним
5	Показник доходності (ПД)	10,83	3 – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній	10,83	3 – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	69,48	2 – відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні	×	×
7	Показник змін у капіталі (ПЗК)	8,61	2 – відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні	8,61	2 – відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	25,98	3 – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній	25,98	3 – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній
9	Показник незалежності від перестраховування (ПНП)	57,61	1 – фінансові показники знаходяться на високому рівні	22,14	4 – фінансовий стан є дуже нестабільним
10	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	124,57	4 – фінансовий стан є дуже нестабільним	×	×
11	Показник доходності інвестицій (ПДІ)	7,68	2 – відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні	7,68	3 – фінансовий стан є задовільним, але фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній

Загальна оцінка фінансової стійкості

"Не життя"	"Життя"
87,98	62,60

Рис. 1. Скріншот аркушу «Показники» з отриманими значеннями та оцінкою фінансової стійкості страховика

Висновки і результати подальших досліджень. Підсумовуючи вищезазначене, слід відмітити, що показники тестів раннього попередження надають можливість достовірно оцінити фінансовий стан страховика та його фінансову стійкість. Отже, доцільно було б запропонувати, ввести загальний доступ до результатів тестування для широкого загалу, щоб інформація підлягала розголошенню та публікації в засобах масової інформації, насамперед, для страхувальників. Для полегшення виконання розрахунків рекомендуємо використання табличного процесора з вбудованими функціями для здійснення аналізу автоматично отриманих даних. З огляду на це, у подальших дослідженнях є доцільним вивчення та застосування інших варіантів інформаційно-комунікаційних технологій для оцінки фінансової стійкості страховиків з метою забезпечення зручності цього процесу; покращення стандартів розкриття інформації щодо всіх учасників фінансового ринку, зокрема і щодо страхових компаній; поступового зростання рейтингової культури на фінансовому ринку в цілому; росту довіри страхувальників до потенційних учасників страхового ринку через забезпечення публічності фінансових історій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова В. Г. Фінансовий механізм функціонування страхової системи: [монографія]. Одеса: Видавництво «ВМВ». 2009. 380 с.
2. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: [монографія]. К.: КНЕУ. 2009. 283 с.

3. Журавльова О. Є. Фінансова стійкість страхових компанії та її забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит”. Київ. 2014. 20 с.
4. Методика визначення фінансової надійності (стійкості) страхової компанії НРА «Рюрік» [Електронний ресурс]. URL: http://www.rurik.com.ua/documents/methodology/metod_insurstab-final.pdf
5. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>
6. Розпорядження Нацкомфінпослуг від 03.02.2005 р. №3 «Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків» [Електронний ресурс]. URL: <http://nfp.gov.ua>
7. Розпорядження Нацкомфінпослуг від 17.03.2005 р. №3755 “Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків” [Електронний ресурс]. URL: <http://nfp.gov.ua>
8. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компанії: теорія, методологія та практика: [монографія]. Нац. банк України, Ун-т банк. справи. Черкаси: Черкаський ЦНТЕГ. 2009. 570 с.
9. Управління діяльністю страхової компанії: [методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для студентів спеціальності 7.03050801 “Фінанси і кредит” усіх форм навчання]. Панченко О.І, Шишкіна О.В., Шпомер Т.О., Тарасенко А.В. Чернігів: ЧНТУ. 2015. 42 с.
10. Kozmenko O., Oliynyk V. Statistical model of risk assessment of insurance company's functioning. Investment Management and Financial Innovations. 2015. No 2, Vol. 12. P.189-194.

MECHANISM OF THE ASSESSMENT OF THE INSURER'S FINANCIAL STABILITY BY SPREADSHEET MEANS

Sosnovska Olha O.

PhD in Economics, docent,
Associate Professor of Finance and Economics
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
o.sosnovska@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2177-0691

Mazur Nataliia P.

PhD, Associate Professor of Department of Computer Science and Mathematics
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
n.mazur@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0001-7671-8287

Abstract. In the article is examined the actual problem of assessment of the insurers' financial stability on the basis of tests early warning tools spreadsheet. Is justified the advantages of this technique for the evaluation process as easy and efficient analytical tool. There is shown the early test groups of prevention indicators and formulas for calculating them, the range of values for the analysis of financial performance and corrective factors to determine the insurer's financial stability. The indicators of early test groups, which were established the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets in Ukraine include a set of indicators that characterize the composition and structure of the insurer's assets and the relationship between assets and liabilities (indicator of accounts receivable, assets liquidity index, reverse indicator of solvency), group of indicators that characterize the effectiveness of insurance activities (insurance risk index, rate of insurance coverage, measure changes in the amount of net premiums on all policies, index of independence from reinsurance, indicator of the ratio of net insurance reserves to

capital) group of indicators that characterize the profitability and profitability (total return index, index of changes in capital ratio, return on investment index). There are proposed the algorithm for calculating test early warning tools and spreadsheet scale qualitative evaluation of the insurer's financial stability, which differentiate as absolute, normal, poor and crisis. The absolute level of financial stability of the insurer shows a high level of its adaptation to external and internal factors in the unstable economic environment. The normal level of financial stability indicates that the process of managing the activities of the insurer is carried out effectively. It allows to maintain the ability to restore the financial equilibrium and achieve tactical and strategic goals under the influence of dynamic factors of the economic environment. The unsatisfactory level of financial stability indicates that there is a violation of the financial status of the insurer, which is accompanied by a decrease in its reliability and solvency. The crisis level of financial stability indicates that there are significant financial difficulties in the insurer's activities.

Keywords: the insurers' financial stability; evaluation; the early tests of prevention; normative values; corrective factors; level of financial stability; spreadsheet.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Baranova, V. H. (2009) Financial mechanism of functioning of the insurance system: [monohrafiia]. Odesa: «VMV» (in Ukrainian).
2. Hamankova, O. O. (2009) Market of insurance services of Ukraine: theory, methodology, practice: [monohrafiia]. K.: KNEU (in Ukrainian).
3. Zhuravlova, O. Ye. (2014) Financial stability of insurance companies and its provision. Extended abstract of candidate`s thesis. Kiev (in Ukrainian).
4. Methodology for determining the financial stability (stability) of an insurance company NRA «Riurik». Retrieved from: http://www.rurik.com.ua/documents/methodology/metod_insurstab-final.pdf (in Ukrainian).
5. Official site of the National Commission, which carries out state regulation in the field of financial services markets. Retrieved from: <http://nfp.gov.ua> (in Ukrainian).
6. Order Natskomfinposluh 03.02.2005 №3 «On Approval of the Procedure for Compiling Insider's Reporting Data». Retrieved from: <http://nfp.gov.ua> (in Ukrainian).
7. Order Natskomfinposluh 17.03.2005 №3755 “ On Approval of Recommendations on the Analysis of Insurers Activities”. Retrieved from: <http://nfp.gov.ua> (in Ukrainian).
8. Tkachenko, N. V. (2009) Ensuring financial stability of insurance companies: theory, methodology and practice: [monohrafiia]. Cherkasy: Cherkaskyy TsNTEH, (in Ukrainian).
9. Panchenko, O.I., Shyshkina, O.V., Shpomer, T.O. & Tarasenko A.V. (2015). Management of the insurance company's activity: [metodychni vказivky do vykonannya rozrakhunkovoi roboty dlia studentiv spetsialnosti 7.03050801 “Finansy i kredyt” usikh form navchannia]. Chernihiv: ChNTU (in Ukrainian).
10. Kozmenko, O. (2015) Statistical model of risk assessment of insurance companys functioning – Investment Management and Financial Innovations, Vol. 12., No 2, 189–194.